

Gemerts dialect; een aanvulling

In mei jongstleden maakte Ad Otten me erop attent dat er dankzij de Stichting Gemert Vrijstaat in de Weversstraat naast een fraaie afbeelding van Sint Severus een ironische Gemertse spreuk staat over de rol van de pers, gesponsord door het Gemerts Nieuwsblad. Van Ad kreeg ik ook nog een gezegde dat wijlen zijn vader Cor Otten gebruikte en een ondeugend rijm van zijn grootmoeder Anna van Zeeland–de Vries; van Cis Wijn een tweede betekenis van 'āntrééje' en van Toos Vos-Maas, mijn vrouw, een derde. Jo van den Elzen-van Berlo belde me met de talrijke overige aanvullingen. Zoals gebruikelijk in Gemerts Heem zijn de nieuwe lemmata in dezelfde vorm gegoten als de lemmata in het Gemerts Woordenboek 2017 t.b.v. een gemakkelijke digitalisering later. Tenslotte wederom een woord van dank aan Harry Slits voor zijn nauwkeurige correctie van dit artikel.

Gimmers – Nederlands

aën²

onbep. vnw: 'een', verwijzend naar een onbepaalde referent, iemand, iets. *Ze zaot 'r baj vùr aën te maër*: ze zat erbij voor spek en bonen. (Vgl. *spèk*).

āntrééje

ww **I.** overg (vormen, zie *trééje*, h. ān-getrooje): aanstampen, aanharden met de voet van aarde). **II.** onoverg (is ān-getrooje): **1.** aantreden, (aanwezig zijn). *Um kwárt vùr élf moet ik aald āntrééje baj 't koor.* **2.** vertrekken. *Um zeuven ure waore we al ān-getrooje no de kepèèl óp Hāndel.*

aojtcaffere

ww overg (-t aojt, -de -, h. aojtgekafferd): uitschelden. *Hadde iejt verkaërd gedon, dan begós ie oew mee aojt te kaffere.*

aojtkeeve

ww overg (vormen, zie *keeve*, h. aojtgekívve): mopperen op iemand. *Ge moet 'm mār 's flink aojtkeeve. Dan méénde dè ge 't goewd doet èn dan worden nōg aojtgekívve!*

aoreghajd

v ev/mv -heej verkl -hajdje: aardigheid, het aardige van iets. *Die joong óp de spùlpláts, 't is 'n aoreghajd um no ze te kiejke.*

brös

m ev/mv -? verkl bröske: broche. *Ze kríg 'ne skonnen brös van 'm toew ze jaoreg waor èn de daochter 'n bröske.*

butskèèj

m ev/mv -kèèr: kassei, kinderkopje. *Dè fietse óvver die butskèèr in Bèls viejl nie mee.*

falderā

m ev/mv -'s: falbala (zeldz.): geplooid strook

aan een rok. *Ze ha 'ne ròk án mí 'ne falderá d'rán.* [Opm: waarschijnlijk een verbastering van 'falbala' waarvoor Van Dale als tweede betekenis geeft: afhagende geschulpte zoom aan vrouwenkleren, gordijnen enz.; > Prov. farbello (franje)].

frut

m ev/mv -te verkl -je: zuigdot, fopspeen (v.e. lap met suiker erin om een zuigeling stil te houden). [Vgl *tut, tutlèpke*].

gelaojve (gelèùjve)

ww overg (¹gelaojf/ gelèùjf, ^{2/2m/3}gelaojft/gelèùjft, ^{1m/3m}gelaojve/ gelèùjve, ^{1/2/2m/3/1m/3m}gelaojfdel/ gelèùjfdel, h. gelaofjd/ gelèùjfd): geloven. (gez, zie *skreeve*).

gooliejat

m ev/mv -te: warhoofd. *Wa béénde tòch 'ne gooliejat dè ge dè nie dūr hêt.*

grummele

ww onoverg (-t, -de, h. gegrummeld): kruimelen. *Wa hédde tòch gegrummeld mí oewen botteram, blie bovven oewen bûrd! (= brussele l).* [Vgl *grummelke*].

hoek

m ev/mv -e verkl huukske: **1.** hoek. *Haj is 't huuksken um:* hij is dood. *'t Huukske umgon:* doodgaan, sterven.

inhébbe

ww overg (vormen, zie hébbe, h. in-gehad): **3.** beduiden. *Dè hêt 'r wél wa van in:* dat heeft wel wat te beduiden, het kan wel waar zijn.

inskiejt

m ev/geen mv: **1.** bergplaats. *'n Grooëte, diejpe tès is dik 'nen hèndegen inskiejt.* **2.** toevluchtoord. *'t Stumpke waar vruuger 'ne gezéllegen inskiejt vûr 't jónk vòlk.*

jèn

m ev/geen mv: onzin. *'nen hooëp jèn verkooëpe:*

een heleboel onzin opdissen.

jírremieneere

ww onoverg (-t, -de, h. gejrremieneerd): jeremieren, jammeren, weeklagen. *Óvver die vèèrkeskoje hébbe ze me wa gejrremieneerd in de raod.*

kaffere

ww overg (-t, -de, h. gekafferd): tieren. *Hadde iejt verkaërd gedon, dan begos ie te kaffere.*

knaojfele

ww overg (-t, -de, h. geknaojfeld): kneden met de hand v.e. steenvrucht om de pit gemakkelijker te verwijderen. *Knaojfelt die praojm már ífkes, dan gí de pit 'r hèndeger aojt.*

krèbbele

ww overg en onoverg (-t, -de, h. gekrèbbeld): krabbelen. *'t Dürske krèbbelde al vruug 'n pâr létters èn 'n bùmke óp 'n stukske pepiejr. Z'ne naom waar óp de muujr gekrèbbeld.*

siepe

ww (-t, -te, h. gesiept): zuigen (op snoep, door kinderen op een zuigdot).

sjees

v ev/mv sjeeze verkl -ke: **1.** rijtuig (licht, tweewielig, met kap). **2.** auto. *Toew die twaë trawde dín ze mí zon duujr sjees no 't raodhaojs.*

sjeeze

ww onoverg (-t, -de, is gesjeesd): **1.** hard lopen. *Toew de pliesie d'rán kwamp, sjeesden ie zo hárd ewég dèt ie ónderweege 'ne klómp verloor.* **2.** snel rijden. *Haj sjeest mí dien aawe waoge dūr de straot óf 't niks is.*

skèttère

ww (-t, -de, h. geskëtterd): luid, schel praten. *Lop tòch nie zo te skèttère, iederaën kiekt no oew! (Vgl *hårdgetáld, skëtter*).*

skölleketrappe

ww infin: ijs waaronder het water is weggeopen of weggezakt stuktrappen bij wijze van

ijsvermaak. *Zal oew 's gon skölleketrappen óp 't graft? Dor lí naw veul skòlejs.*

skreeve

ww (1¹skreef, 2/2^m/3^sskreeft, 1^m/3^mskreeve 1/3^sskríf, 2/2^mskríft, 1^m/3^m skrívve, h. geskrívve **I**. overg: **1**. schrijven. 'r *Wort vanalles gezíd èn geskrívve èn d'r is aald wél iemes die 't gelaojft:* (ironisch) de almanak en de krant brengen de leugens in het land [Opm: Door het Gemerts Nieuwsblad gesponsorde spreuk in de Weversstraat].

slampamper

m ev/mv -s: niksnut. *Dè gaj gèld gíft án die slampamper!*

splajte

ww (1¹splajt 2/2^m/3^ssplajt, 1^m/3^m splajte, 1/3^sspleet, 2/2^mspleet, 1^m/3^mspleete). **I**. overg (h. gespleete): splijten, door een slag, bv met een scherp voorwerp. *Kaande gaj de kónt van dien umgekapten bom ífkes splajte mí oew áks? (= klaojve).* **II**. onoverg (is gespleete). *Die plank is álleng gespleete, stok ze mār óp.*

ston

ww onoverg (1¹stou, 2/2^mstot, 3^sstí, 1^m/3^mston, 1/3^sstón, 2/2^mstoont, 1^m/3^mstónne, h. geston): staan. **10**. 'rtoew ston: ertoe dienen. *Gebraojk dè gèld mār, 't stít 'rtoew.*

toewte

ww onoverg (3^stoet, 3/3^mtoette, h. getoewt) **3**. een windje laten. Vgl het rijm dat men gebruikte als men, zo rond 1950, zogenaamd per ongeluk, een wind liet: "*Hannemoet, m'n gat dè toet/ èn as m'n gat dan nie mír toet/ dan zég ik nie mír Hannemoet.*" (rijm, zie gat).

tut

m ev/mv -te verkl -je: lapje dat men kinderen laat gebruiken bij het duimen. 't *Jeungske liejp nõg án z'nen tut te siepe.* [= *tutlèpke*]. [Vgl *frut*]

tutlèpke

o ev/mv -s verkl: lapje dat men kinderen laat gebruiken bij het duimen. [= *tut*]. [Vgl *frut*].

umgon

ww onoverg (vormen, zie gon, is umgegon): omgaan. (gez, zie *hoek*).

verblooëtekónte

ww infin: schelen. 't *kan me/meen/mán niks (nie) verblooëtekónte:* het kan me/mij niet schelen.

verkooëpe (verkoupe)

ww overg (vormen, zie kooëpe/ koupe, h. verkaocht): **3**. opdissen. (gez, zie *jèn*)

waskaan

v ev/mv -kanne: lampetkan (voor het schone waswater 's ochtends).

waskoom

v ev/mv -kómme: waskom waarin men het water giet (uit de *waskaan*) waarmee men zich 's ochtends wast.

wasstél

o ev/mv -le: wasstel, bestaande uit *waskaan*, *waskoom*, *zíp bèkske* en *kambèkske*; het geheel stond vroeger in de slaapkamer op de *wastòffel* en werd gebruikt als men zich 's ochtends waste.

wastòffel

v ev/mv -s: (vroeger) slaapkamermeubel voor het wasstel, soms voorzien v.e. spiegel.

Nederlands – Gímmers

aantreden (aanwezig zijn): ántreëje II, 1

aardigheid: aoreghajd

auto: sjees 2

beduiden: beskreeve, inhèbbe

bergplaats: inskiejt

broche: bròs

dienen (ertoe -): 'rtoew ston (zie ston 10)

dood zijn: (zie bil), (zie hoek 1), (zie tejd)

doodgaan: (zie afpikke), dooëdgon, doudgon, hímmele,), (zie hoek 1), kepötgon (van dieren, mensen)

jammeren: ân-gon, jírremieneere, lammenteere, mieme

kassei: butskëëj, kénderköpke

kinderkopje (keisteen): butskëëj, kénderköpke

kneden v.e. steenvrucht om de pit te kunnen verwijderen: knaojfele

krabbelen: krëbbele

kruimelen: brussele, grummele

lampetkan: waskaan

lapje bij het duimen: tut, tutlêpke

leugens: (zie skreeve l.1)

lopen (hard -): sjeeze 1

mopperen (op iemand): aojtkeeve

niksnut: slampamper

onzin: jèn, kwats, (zie zééjk), zwëts²

praten (luid, schel): skëttere

rijden (snel -): jaoge, sjeeze 2, toorze

rijtuig (licht, tweewielig, met kap): sjees 1

schelen: lèèje, skille, verblooëtekónte, verrèkke l,4

slaapkamermeubel (voor het wasstel): wastöffel

spek en bonen (voor - - -): (zie aën²), (zie aëveveul)

splijten: splajte

sterven: (zie afpikke), aftélle, hímmele, (zie hoek 1), (zie jas), kepötgon, (zie leujke), stëërve, verrèkke

stuktrappen (van ijs): skölleketrappe

tieren: aojtvaare, aojtvaore, dômmieneere, kaffere

toevluchtsoord: inskiejt

uitschelden: aojtkaffere, aojtmësse, aojtskêlde

vertrekken: ándejele, ándoan l,1, ánrééje ll,2, aojttrékke ll, gon, (zie ópkörte), (zie stap), vertrékke

warhoofd: golliepaap, gooliejat

waskom: waskoom

wasstel: wasstél

weklagen: jírremieneere, lammenteere, mieme

windje (een – laten): in-giejte, poole², 1, (zie skeet) , toewte 3, (zie vliejge)

strook (geplooid - aan een rok): falderá

zuigen: siepe

zuigdot: frut

